

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2025-05-09

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Sten Andersson samt justitierådet Marie Jönsson

Kriminalisering av oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp

Enligt en lagrådsremiss den 16 april 2025 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i passlagen (1978:302),
3. lag om ändring i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympling av kvinnor,

4. lag om ändring i lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott,

5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Caroline Nisell.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

2 kap. 5 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till könsstympningslagen. I lagrådsremissen föreslås att rubriken till den lagen ändras. Lagrådet kommer i det följande att föreslå en annan lydelse av rubriken än den föreslagna. Om det förslaget godtas ska också hänvisningen till könsstympningslagen i förevarande paragraf ändras.

4 kap. 4 f §

Genom paragrafen införs det nya brottet oskuldskontroll.

Brottet beskrivs på följande sätt: Den som undersöker någon annans kvinnliga könsorgan i syfte att [---] bedöma om personen är eller framstår som oskuld döms för *oskuldskontroll* [---]

Gärningspersonens syfte ska vara att bedöma om den undersökta personen är oskuld. Genom paragrafens konstruktion kommer alltså begreppet oskuld att vara ett rekvisit för brottet. Några remissinstanser har invänt mot att begreppet används på detta sätt. En kritik har varit att begreppet oskuld är en social konstruktion utan vetenskaplig grund. Lagrådet vill därutöver framhålla att begreppet i sig är otydligt och därmed olämpligt som ett rekvisit i en straffbestämmelse. Till detta kommer att begreppet kan anses

ge uttryck för ålderdomliga föreställningar. Den föreslagna lagtexten kan dessutom ge intryck av att det skulle vara möjligt att genom den straffbelagda undersökningen utröna det som användningen av begreppet oskuld implicerar. Det förefaller som om regeringen försökt hantera den bristande precisionen genom att lyfta fram syftet med undersökningen som det centrala momentet i brottsbeskrivningen.

Lagrådet har ingen invändning mot kriminalisering av detta slags undersökningar, men anser mot den nu angivna bakgrunden att det är nödvändigt att den straffbelagda gärningen beskrivs på ett tydligare och mera precist sätt och framförallt att det nu diskuterade begreppet oskuld utmönstras ur lagtexten som ett rekvisit för en straffbelagd gärning. Lagrådet har emellertid ingen erinran mot att begreppet oskuld används i brottsbeteckningen.

En återstående svårighet, utöver begreppet oskuld, är att det också föreslås vara straffbart om undersökningens syfte är att bedöma om någon "framstår" som oskuld. Den situationen berörs inte närmare vare sig i allmänmotiveringen eller i författningskommentaren. Enligt Lagrådets mening är det angeläget för den kommande tillämpningen av paragrafen att det i författningskommentaren lämnas några konkreta exempel på vad som ligger i ordet "framstår" i detta sammanhang.

Lagrådet föreslår att paragrafen ges följande lydelse.

Den som undersöker någon annans kvinnliga könsorgan i syfte att, för egen eller annans del, bedöma om personen har haft, eller om det framstår som att personen har haft, vaginalt samlag eller deltagit i jämförbara penetrerande sexuella handlingar, döms för *oskuldskontroll* till fängelse i högst ett år. Om gärningen är ringa utgör den inte brott.

4 kap. 4 g §

I denna paragraf straffbeläggs vissa intyganden om att en person är eller inte är oskuld. Brottet betecknas *intygande av sexuell oskuld*.

Vad Lagrådet nyss har anfört angående användningen av begreppet oskuld som ett rekvisit för den straffbelagda gärningen gör sig gällande även beträffande denna paragraf.

När det gäller lagtextens utformning och innebörd vill Lagrådet anföra följande.

I lagtexten beskrivs den straffbara handlingen så att någon "intygar", med hänvisning till annans kvinnliga könsorgan, att den andra personen är sexuell oskuld. Med "intyga" avses i vanligt språkbruk något mera än "påstå"; i Svensk ordbok jämföras "intyga" med "bekräfta", "bestyrka", "verifiera" eller "gå i god för riktigheten av". Det närbesläktade "intyg" syftar vanligen på något slag av underskrivet dokument (jfr brottsbeskrivningen för osant intygande i 15 kap. 11 § brottsbalken som förutsätter att en uppgift lämnas i "ett intyg eller annan urkund"). Användningen av ordet "intygar" ger därmed intryck av att det som avses i detta sammanhang är att någon på ett mera påtagligt sätt går i god för riktigheten av en viss omständighet.

Av författningskommentaren framgår att avsikten är att även vissa muntliga intyganden av det aktuella slaget ska kunna föranleda straffansvar. Enligt Lagrådets mening bör i så fall – mot bakgrund av att "intygande" i 15 kap. 11 § brottsbalken har en mera begränsad innebörd – orden "skriftligen eller muntligen" föras in i lagtexten.

I författningskommentaren anges att ett intygande kan ske även på annat sätt än muntligen eller skriftligen, t.ex. genom gester. Detta uttalande går, enligt Lagrådets uppfattning, knappast att förena med lagtextens "intygar" (jfr ovan); så är fallet även om lagtexten inte kompletteras på det sätt som Lagrådet nyss har föreslagit. Uttalandet i författningskommentaren, som alltså väcker frågor om lagtextens egentliga innebörd och även framstår som olämpligt från legalitetssynpunkt, bör utgå.

Lagrådet har ovan konstaterat att ordet "intyggar" måste förstås så att någon på ett mera påtagligt sätt går i god för riktigheten av en viss uppgift. Mot den bakgrunden är det givet att – såsom också sägs i lagrådsremissen – vidarebefordran av rykten och andra lösa påståenden inte omfattas av straffansvar. Det innebär rimligen också att ett påstående, för att falla in under straffbestämmelsen, måste ha en viss konkretion. I författningskommentaren lämnas viss vägledning om vad som faller in respektive faller utanför det straffbara området. Det sägs bl.a. att avgörande för straffbarhet kan vara vad som "framgår av omständigheterna" och att även uttalanden om att en kvinna ser normal ut "under vissa omständigheter" omfattas av brottsbeskrivningen.

Det står, enligt Lagrådets mening, i och för sig klart att en domstol, när den bedömer om ett uttalande utgör ett intygande i paragrafens mening måste beakta omständigheterna i det enskilda fallet.

Utrymmet för att tolka ett uttalande av nu aktuellt slag på annat sätt än vad som direkt följer av uttalandets ordalydelse måste emellertid antas vara mycket begränsat. Det kan därför finnas anledning att i det fortsatta lagstiftningsarbetet överväga det som sägs i författningskommentaren ytterligare.

Mot bakgrund av det som nu har sagts föreslår Lagrådet att paragrafen ges följande lydelse.

Den som skriftligen eller muntligen, med hänvisning till det kvinnliga könsorganets beskaffenhet, intyggar

1. att någon annan har haft vaginalt samlag eller deltagit i jämförbara penetrerande sexuella handlingar, eller
2. att så inte är fallet,

döms för *intygande av sexuell oskuld* till böter eller fängelse i högst sex månader. Om gärningen är ringa utgör den inte brott.

35 kap. 6 och 10 §§

Paragraferna innehåller en hänvisning till könsstympningslagen. I lagrådsremissen föreslås att rubriken till den lagen ändras. Lagrådet

kommer i det följande att föreslå en annan lydelse av rubriken än den föreslagna. Om det förslaget godtas ska också hänvisningen till könsstymningslagen i förevarande paragrafer ändras.

Förslaget till lag om ändring i passlagen

8 § innehåller en hänvisning till könsstymningslagen. I lagrådsremissen föreslås att rubriken till den lagen ändras. Lagrådet kommer i det följande att föreslå en annan lydelse av rubriken än den föreslagna. Om det förslaget godtas ska också hänvisningen till könsstymningslagen i passlagen ändras.

Förslaget till lag om ändring i lagen med förbud mot könsstymning av kvinnor

Lagens rubrik

I lagrådsremissen föreslås att lagens rubrik ska ändras till Lag (1982:316) om förbud mot könsstymning av kvinnor och mot oskuldsingrepp på kvinnor.

Enligt Lagrådets mening är det inte nödvändigt att en rubrik är fullständig i den meningen att den måste innefatta allt som den rubricerade lagen innehåller. Behovet av den föreslagna ändringen kan därför ifrågasättas. Men om det vidhålls att rubriken behöver ändras kan den förkortas enligt följande.

Lag (1982:316) om förbud mot könsstymning och oskuldsingrepp

2 §

Genom paragrafen förbjuds ingrepp i någon annans kvinnliga könsorgan i syfte att det ska framstå som att personen är oskuld.

Av samma skäl som tidigare angetts i fråga om begreppet oskuld föreslår Lagrådet att paragrafen får följande lydelse.

Ingrepp i någon annans kvinnliga könsorgan i syfte att det ska framstå som att personen inte har haft vaginalt samlag eller deltagit i jämförbara penetrerande sexuella handlingar (oskuldsingrepp) får inte utföras, oavsett om samtycke till ingreppet har lämnats eller inte.

Förslaget till lag om ändring i lagen om rättsintyg i anledning av brott

5 § andra stycket 3 innehåller en hänvisning till könsstympningslagen. Lagrådet har föreslagit en annan lydelse av den lagens rubrik. Om det förslaget godtas ska också hänvisningen till könsstympningslagen i förevarande lag ändras.

Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen

10 kap. 21 § innehåller en hänvisning till könsstympningslagen. Lagrådet har föreslagit en annan lydelse av den lagens rubrik. Om det förslaget godtas ska också hänvisningen till könsstympningslagen i förevarande lag ändras.